

АБДАРРАХМАН ДЖАМІ ТА ЙОГО «ВЕСНЯНИЙ САД»

Нуреддін Абдаррахман ібн Нізамеддін Ахмад ібн Шамседдін Мохаммед народився у 1414 році в містечку Джам поблизу Нішапура, а не в Гераті, куди переїхав з батьками ще малою дитиною. Існує біографія Джамі, написана огразу після його смерті на замовлення Навої Абд аль-Васі' Нізамі («Життєпис Мауляві Джамі»), і її рукопис, що знаходиться в Інституті з вивчення східних рукописів АН Узбекистану, схарактеризований відомим іраністом Є.Е. Бертельсом як унікальний, а також «Доповнення до «Подувів гружби» Мауляві Джамі» Абдальгафура Ларі, на які переважно й спиралися дослідники його творчості, та багато інших біографій і тазкіре, середньовічних літературних

антологій, де поряд із цінними повідомленнями сусідять часто-густо легенди й літературні анекдоти.

Відбувши в Гераті початки наук, слухаючи уроки в найкращих учених (відомого арабіста мауляни Джунайда Усулі, мауляни Ходжі Ала ед-Діна Алі Самарканді), Джамі обирає собі духовним наставником шейха суфійського ордену накшбандія Саад ед-Діна Кашгарі, а згодом стає придворним поетом (Є.Е. Бертельс твердить, що погодитися з таким визначенням статусу поета навряд чи можна) султана Хусейна Байкари (правив у 1469–1506 рр.), який завжди прихильно ставився до дервішів і був палким любителем поезії. Коли султан Хусейн сів на престол, слава про поета, зарівно як і про відомого вченого-енциклопедиста XVI ст., давно вже розійшлася мусульманським Сходом. Джамі — епілог класицизму, а також дуже характерне втілення своєї епохи. «Творчість Джамі, — зазначає Є.Е. Бертельс, — передусім вражає розмаїттям жанрів. Він залишив нам три ліричні дивани, сім великих епічних поем, художню прозу, роботи історичного характеру, роботи з історії літератури, статті з філософії суфізму. Історики перської літератури (Г. Ете, Е.Дж. Браун) назвали Джамі останнім класиком, він мовби підсумовує увесь попередній літературний розвиток».

В оцінці творів Джамі щодо кількості та їх автентичності думки вчених розходилися, і причиною тому — багатюща творча спадщина Джамі як поета й ученого, величезна кількість самих рукописів, написаних за життя поета й децю пізніше, на початку XVI століття. «Документальні джерела свідчать про те, що Джамі в останні роки життя особисто підготував повне зібрання своїх творів — кулліят», — зазначає таджиць-

що з путі праведного збилися, зазіхаючи на звання нащадків сієї родини.

Всякому, котрий відносить себе до пророчого роду,
Шану складать мають ті, що не мають породи.
Бо до них не прихильні ні доля, ні люди,
В дар йому дай ти багатство і сан — і він більше
просити не буде**.

* * *

Халіф трапезував якось з арабом-кочовиком, сидячи за на-критою скатертиною, і коли поглянув знічев'я на шматок, що той саме підносив до рота, то помітив на ньому волосину.

— О бедуїне, — сказав халіф, — зніми ж волосину з цього шматка.

— Чи ж то можлива річ брати їжу зі скатертини чоловіка, який до кожного гостевого шматка так придивляється, що й волосину на ньому завважує? — мовив бедуїн та й одсунув від себе страву. І заприсягся він, що зроду-віку зі скатерті халіфовой не пригощатиметься.

Вже ліпше скатертину щедро слати
Господарю, ніж гостя виправляти.
Не той гостинний, хто завважить за столом,
Чого і скільки гість наваживсь взяти**.

С. 56. Джуга — фольклорний образ дотепника і веселуна.

С. 59. Азраїл — ангел смерті.

С. 62. Фатха і кясра — додаткові значки в арабському письмі для передачі коротких голосних.

В арабському письмі слово «вірш» і «ячмінь» пишуться однаково.

С. 63. Сагіб ібн Аббаг (938—995) — один із видатних арабських стилістів, майстер римованої прози.

С. 67. Газель — ліричний вірш, зазвичай із чотирнадцяти рядків.

Аліф — літера арабської абетки.

Матла — перші два рядки ліричного вірша або ж касиди (похвального вірша).

جز از گشته با او
 عروسی بر آن پرواز
 مگر سازی از مکر و کلاه
 آیدش تهنیت
 بر کج نه و کوه کسین
 مردی ای کای تو بریش
 مکن از دست پر نوا
 کردن ذوق را به دیده
 اول فال برین مال
 کرم شدت سونی نوال
 در کمان هم افست کرد
 می نام مرا افست نوز

یکی چو یکی ز درستان
 کرشان قد بر تیر و دهان
 چو یکدیگر را بل تبولی
 پای کوبان لی اصولی
 همه با یکدیگر می توان
 در خد مستطایند که میان
 یکدیگر رقصان کاین جهان
 رقص قوسبوی شش بود
 تلبیه نقره بکر و هاند
 چشم کلان بر قص بود

ЗМІСТ

Абдаррахман Джамі та його «Весняний сад». Роман Гамага	3
«В переказах про Пророка і легендах про нього сказано...»	15
«Якось уранці мобед мобедан їхав своїм конем...»	15
«Якось, чи то в день навруза, чи в день мігрджана...»	17
«Одного разу на полюванні Хаджжадж...»	18
«Одного юнака схопили на крадівстві...»	21
«До Хаджжаджа привели одну жінку із племені...»	23
«В Іскандера спитали: «Яким чином ти досягнув...»	24
«Щедрість — це дарування без міркувань...»	24
«Одного разу вночі в каїрській соборній мечеті...»	25
«Оповідують, що його величність посланець божий...»	26
«Якось Асмаї сидів за накритим столом...»	27
«Якось халіф заходився снідати...»	30
«Сказали Баглюеві: «Полічи усіх безумців...»	31
«Якийсь учений писав своєму щирому приятелеві...»	32
«Один п'яничка вийшов із хати...»	32
«Багдадський суддя подався пішки до п'ятницької мечеті...» . . .	33
«Один ткач залишив у мудреця одну річ на сховок...»	35
«Якийсь сліпий темної ночі простував дорогою...»	36
«Амр син Лейса уздрів, що один із його воїнів...»	36
«Один із нащадків Алі прикликав до себе в Багаді...»	38
«Один учений, з виду гидкий та тілом бридкий...»	39
«Джагиз оповідає: «Ізроду-віку не почувався я...»	41
«Якийсь добродій зустрів чоловіка з мерзенним обличчям...» . .	41
«Прийшов один чоловік одворотного виду...»	42

«Якийсь добродій із величезним носярою...»	42
«Якись-то дотепник угледів чоловіка...»	43
«Моавія та Акиль, син Абу-Таліба...»	43
«Один із нащадків Алі, ворогуючи з певним чоловіком...»	44
«Один самозванець, прикидаючись нащадком Алі...»	45
«Халіф трапезував якимось з арабом-кочовиком...»	47
«Сиділи кілька чоловік та подейкували...»	48
«Прийшов Баглюль до Гаруна ар-Рашида...»	48
«За владарювання одного падишаха-гнобителя...»	49
«Спитали в турчина-харцизяки: «Що тобі любіше...»	50
«Якось захожий старець...»	50
«В одного вчителя тяжко занедужав син...»	51
«Синові одного вчителя сказали: «Ну й дурень...»	51
«В одного вчителя спитали: Хто із вас...»	53
«Один недужий чоловік лежав уже був...»	53
«Якийсь чоловік прийшов до одного добродія...»	54
«Спитали в одного горбаня: «Чого більше ти бажаєш...»	55
«Один добродій клав поклони...»	55
«Один чоловік прийшов до судді...»	56
«Один араб-степовик загубив верблюда...»	57
«Загубивши свого верблюда, бедуїн...»	57
«Якогось лікаря запримітили...»	59
«Один мудрець прорік: недолугий лікар...»	60
«Якось весняної пори в гурті друзів милих...»	60
«Поспитали в одного хлопчини: «Ти хочеш...»	61
«Один добродій перед якимось поетом...»	61
«Двоє віршувальників зійшлися якимось...»	62

«Один поет Сагібові, синові Аббада...»	63
Фараздак державцеві Басри, що на ймення Халід...»	63
«Якийсь поет проказував перед ученим...»	65
«Один віршувальник прийшов до лікаря...»	66
«Проповідник із казальниці читав свої вірші...»	67
«Лисиця клялася у вірності вовкові...»	68
«Скорпіон, у жалі якого була погибельна отрута...»	68
«Миша багато років проживала в крамниці бакалійника...»	69
«Лисиця стояла на дорозі й уважно роздивлялася...»	71
«Лисицю спитали: «Чи могла б ти...»	72
«Верблюд пасся в степу...»	73
«Собака, який давно вже нічого не їв...».	73
«У рака спитали: «Чому ти зробився такий...»	74
«Жаба втратила свого друга...»	75
«Спитали в голубки: «Чому ти виводиш...»	77
«Горобець покинув свій дім...»	78
«Спитали в собаки: «Яка така причина...».	78
«Лисеня сказало своїй матері: «Навчи мене...»	79
«Шершень схопив бджолу...»	80
«Бачили мурашка, який на превелику силу...»	80
«Верблюд пасся в степу...»	81
«Овечка стрибала через струмок...»	81
«Бик був вожаком свого стада...»	83
«Верблюд і віслук ішли разом...»	83
«Павич і ворон зустрілися в саду...»	84
«Лисиця потрапила шакалові в лапи	85
«Шакал схопив півня на світанку...»	87
Примітки та коментарі	88